

ANTYKOMUNISTYCZNE PODZIEMIE NA ZIEMI MYŚLENICKIEJ 1945-1956 (CZĘŚĆ 2)

Organizacje poakowskie na ziemi myślenickiej

22 stycznia 1945 roku żołnierze Armii Czerwonej wkroczyli do Myślenic. W miesiącu w którym czerwonoarmiści zajęli położone nad Rabą miasto, zakończyła swoją działalność Armia Krajowa (AK). Ta największa organizacja konspiracyjna w kraju została rozwiązana 19 stycznia 1945 roku przez ostatniego komendanta AK gen. Leopolda Okulickiego.

Leopold Okulicki na „Procesie szesnastu” w Moskwie w 1945 roku (domena publiczna)

Wobec bezwzględności i brutalności władzy wielu byłych akowców podjęło na nowo działalność konspiracyjną. W powojennej rzeczywistości wrogiem nie była już III Rzesza ale komunistyczna władza. Na bazie rozwiązanej Armii Krajowej w 1945 roku na ziemi myślenickiej powstało kilka organizacji, które miejscowy historyk Ziemowit Kalinowski nazwał mianem poakowskich oddziałów partyzantki antykomunistycznej. Wśród nich możemy wymienić oddziały noszące nazwy: „Tygrys”, „Bunt”, „Słoneczniki”, „Cement”, Armia Narodowa „Pogrom”, „Sęk” oraz oddział „Kalinowskiego”.

Oddział „Tygrys” dowodzony przez Władysława Fajkowskiego ps. „Tygrys” (noszącego wcześniej ps. „Śmiały”). Jego liczebność nie przekraczała 20 żołnierzy. Oddział działał głównie na terenie gminy Wiśniowa. Na początku lipca 1945 roku dowódca rozwiązał oddział. Kilka dni później w nocy z 6 na 7 lipca jednostka Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego wsparta przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa dokonała akcji pacyfikacyjnej na terenie gdzie operował oddział. Aresztowano ponad 70 osób podejrzanych o wspieranie partyzantki. Komunistom nie udało schwytać się dowódcy, który ukrywał się do amnestii w sierpniu 1945 roku. Później Władysław Fajkowski udał się wraz z częścią swoich podkomendnych na Ziemię Zachodnie.

Oddział „Bunt” na czele którego stanął Stanisław Kościelniak ps. „Lampart” z Jordanowa. Ten kilkunastoosobowy oddział operował na styku pogranicza powiatów myślenickiego i wadowickiego. Funkcjonował kilka miesięcy od marca do lipca 1945 roku. Po tym czasie Kościelniak podobnie jak Władysław Fajkowski udał się z większością swoich ludzi na Ziemię Zachodnie. Rok później w lipcu 1946 roku Kościelniak przebywając w rodzinnym Jordanowie podjął rozmowy z Józefem Kurasiem „Ogniem”. W wyniku porozumienia zawartego z tym słynnym dowódcą partyzanckim, „Lampart” stworzył ekspozyturę oddziału „Ognia”.

Oddział „Słoneczniki” został sformowany przez Eligiusza Waydę, ps. „Słoneczko” i Zdzisława Węglarskiego. Terenem jego aktywności był głównie Kraków, choć baza oddziału znajdowała się pod Glichowem w gminie Wiśniowa. Zasłynął zwłaszcza z akcji przeprowadzonej na krakowski Urząd Skarbowy w maju 1945 roku, w wyniku której udało się przejąć 370 000 zł. Pieniądze te partyzanci planowali przeznaczyć na pomoc dla rodzin represjonowanych członków podziemia. Dowódca oddziału najpierw ujawnił się we wrześniu 1945 roku. Kilka miesięcy później wznowił działalność antykomunistyczną. Wayda podporządkował się płk. Aleksandrowi Delmanowi i podjął podziemną działalność w organizacji o nazwie Armia Polska w Kraju.

Oddział „Cement” powstał w maju 1945 z inicjatywy oficera wywiadu AK Inspektoratu Krakowskiego Edwarda Mellerera ps. „Mewa”. Na jego czele stanął Artur Zieleniewski ps. „Zet”. Oddział tworzyło 13 partyzantów. Byli to głównie żołnierze Odcinka I Komendy Obwodu AK Kraków – Miasto, którzy udali się w rejon Myślenic. Po kilku miesiącach oddział został rozwiązany, a partyzanci zakopali broń przy figurce św. Mikołaja na Plebańskiej Górze. Dzięki informacji jednego z konfidentów funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa w Krakowie w lipcu 1945 roku aresztowali kilku jego członków. Trzech partyzantów „Cementu” otrzymało wyroki 5 lat więzienia.

Armia Narodowa „Pogrom” została utworzona przez Augustyna Rafalskiego ps. „Pogrom” i Emila Szostka ps. „Kosiński”. Oddział powstał w powiecie bocheńskim na bazie Narodowej Organizacji Wojskowej i liczył około 40 żołnierzy. Partyzanci z Armii Narodowej „Pogrom” przeprowadzili 30 maja 1945 roku brawurową akcję na posterunek MO w Dobczycach, w czasie której rozbili milicjantów i zdobyli broń. W sierpniu 1945 roku zapadła decyzja o rozformowaniu zgrupowania. Część partyzantów „Pogromu” dołączyła do oddziału Jana Dubaniowskiego ps. „Salwa”.

Oddział „Sęk” działał pod dowództwem Antoniego Berneckiego ps. „Sęk” oraz Józefa Sochy ps. „Janosik” (obydwaj pochodzili z Sułkowic). Oddział został sformowany w połowie lutego i działał do początku września 1945 roku. Terenem działalności tego partyzanckiego zgrupowania były Sułkowice oraz okoliczne miejscowości.

Oddział „Kalinowskiego” działał na przełomie 1945 i 1946 roku. Na czele zgrupowania stał Stanisław Socha ps. „Kalinowski”. Ten żołnierz Armii Krajowej po wojnie został funkcjonariuszem Milicji Obywatelskiej. Jednak po kilku miesiącach służby zdezerterował z posterunku w Sułkowicach i stanął na czele 10 – osobowej grupy konspiracyjnej. Wiosną 1946 roku były milicjant podjął współpracę z podziemną organizacją o nazwie Młodzież Wielkiej Polski (MWP) którą kierował wikariusz z Sułkowic – ks. Witold Kacz. Stanisław Socha wszedł do Oddziału Dywersji Bojowej MWP, a następnie został członkiem oddziału „Błyskawica”.

Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”

Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” (WiN) było największą organizacją konspiracyjną działającą w powojennej Polsce. Kadry tej podziemnej organizacji tworzyli w większości byli żołnierze Armii Krajowej. Silne struktury zrzeszenia istniały także na terenie powiatu myślenickiego.

Siatka wywiadowcza WiN w Myślenicach powstała latem 1945 roku z inicjatywy Stefana Ralskiego. Pochodzący z Osieczan konspirator (ur. w 1913 r.) po ukończeniu myślenickiego gimnazjum studiował germanistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Na krakowskiej uczelni uzyskał tytuł magistra. W czasie wojny działał w strukturach konspiracyjnych najpierw w Związku Walki Zbrojnej a następnie Armii Krajowej. Pełnił funkcję szefa wywiadu na terenie obwodu myślenickiego. Po wojnie Ralski przyjął pseudonim „Skrzyp” i podjął działania w siatce konspiracyjnej noszącej nazwę Brygady Wywiadowcze, działającej w strukturze WiN.

W lutym 1946 roku kierowanie organizacją w powiecie myślenickim objął Władysław Radwan ps. „Ostoja”, jego zastępcą został Juliusz Oczko, ps. „Rekin”. Ten ostatni nawiązał kontakt ze swoimi byłymi podkomendnymi z czasów okupacji hitlerowskiej. Był wśród nich Franciszek Mróz ps. „Mróz” ze Skrzynki. Członkami siatki wywiadowczej WiN-u w powiecie myślenickim byli: Jan Siuta ps. „Bartosz” (działał w Myślenicach), Bronisław Prażuch ps. „Dąbrowski” (terenem jego działań były Raciechowice) oraz Władysław Dudek ps. „Władek” (działający w Dobczycach). W listopadzie 1946 roku konspiratorów z WiN-u aresztowali funkcjonariusze Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie. Po trwającym kilka miesięcy procesie zostali oni skazani na mocy wyroku wydanego 23 czerwca 1947 roku przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie. Najwyższy wyrok 15 lat więzienia kierujący organizacją w powiecie myślenickim Władysław Radwan. Pozostali członkowie myślenickich struktur organizacji otrzymali następujące wyroki więzienia: Siuta – 7 lat, Prażuch – 5 lat, Dudek – 8 lat.

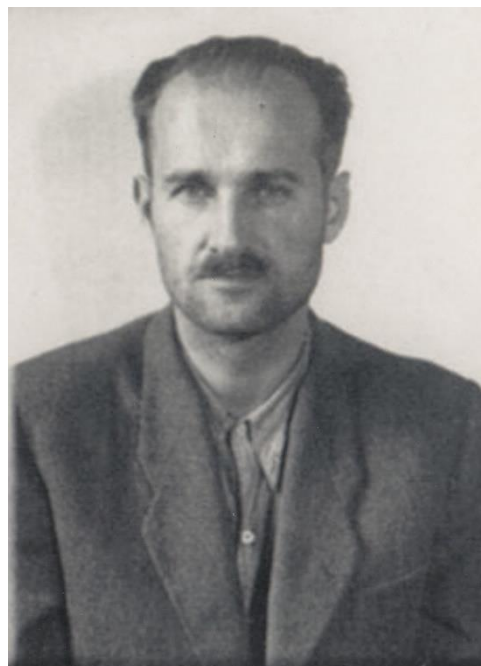
Dużym echem w całym kraju odbił się proces krakowski II Zarządu Głównego WiN trwający od 11 sierpnia do 10 września 1947 roku. Na ławie oskarżonych znalazło się kilkanaście osób, w tym prezes Zarządu Głównego Zrzeszenia „Wolność i Niepodległość” płk Franciszek Niepokólczycki, ps. „Teodor”, „Szubert”, „Halny” Prokuratura zarzucała oskarżonym działalność w tej największej organizacji konspiracyjnej. Proces zakończył się 10 września 1947 roku, wtedy Wojskowy Sąd Rejonowy wydał wyrok. Niepokólczycki i 7 siedmiu innych konspiratorów WiN zostało skazanych na karę śmierci. Wśród nich znalazło się dwóch działaczy organizacji pochodzących z ziemi myślenickiej. Byli to Józef Ostafin ps. „Chudy”, „Ludwik”, „Miłosz” oraz Eugeniusz Ralski, ps. „Biały”, „Korsak”.

Józef Ostafin urodził się 7 marca 1894 roku w rodzinie wiejskiego kowala w Sułkowicach. Ukończył słynne krakowskie Gimnazjum św. Anny. W czasie I wojny światowej służył w Legionach, był żołnierzem II Brygady Legionów. Działał również w Polskiej Organizacji Wojskowej. Po zakończeniu wojny na początku 1919 roku zaciągnął się do Wojska Polskiego, służył w 3. pułku artylerii ciężkiej. Brał udział w walkach z Ukraińcami, m. in. w obronie Przemyśla i Lwowa, a następnie w wojnie z bolszewikami. Był również uczestnikiem III Powstania Śląskiego w 1921 roku. Po zakończeniu wojen w obronie Rzeczypospolitej Ostafin podjął studia na Akademii w Dublinach. Skończył je w 1922 roku uzyskując stopień inżyniera rolnika. Dzięki studiom rolniczym i odpowiedniemu wykształceniu były legionista piastował w okresie międzywojennym kierownicze stanowiska. Ostafin był najpierw dyrektorem Wojewódzkiego Związku Kółek Rolniczych na Wołyniu a następnie dyrektorem

Wojewódzkiego Towarzystwa Organizacji i Kółek Rolniczych w Łucku. Równoległe z pracą zawodową podjął działalność polityczną. W drugiej połowie lat 30-tych został nawet posłem na Sejm z list obozu sanacyjnego. Na początku II wojny światowej Ostafin przebywał wraz z rodziną we Lwowie, gdzie został aresztowany przez NKWD. W 1940 roku po wypuszczeniu go przez Sowieców wyjechał do niemieckiej strefy okupacyjnej i zamieszkał w rodzinnych Sułkowicach. Zatrudnił się w firmie zajmującej się budową dróg. Jednocześnie zaangażował się od 1941 roku w działalność konspiracyjną. W podziemiu pracował w Departamencie Rolnictwa Delegatury Rządu na Kraj jako referent rolny. Po zakończeniu wojny pracował w charakterze administratora majątku sióstr Wizytek w Giebułtowiu. Został aresztowany we wrześniu 1946 roku. Wyrok śmierci na Józefie Ostafinie wykonano 13 listopada 1947 roku. Został rozstrzelany w Krakowie w więzieniu przy ul. Montelupich.

Józef Ostafin (domena publiczna)

Eugeniusz Ralski (Archiwum IPN)

Drugim konspiratorem WiN-u związanym z powiatem myślenickim, skazanym na karę śmierci w procesie krakowskim, był Eugeniusz Ralski. Ten wybitny naukowiec, fitopatolog urodził się 6 listopada 1910 roku w Osieczanach w rodzinie Teodora i Katarzyny. W Myślenicach ukończył szkołę powszechną i gimnazjum. W 1933 roku ukończył studia na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po studiach kontynuował pracę naukową, zostając doktorantem i asystentem w Katedrze Hodowli Roślin i Genetyki na Wydziale Rolniczo-Leśnym Politechniki Lwowskiej w Dublanach. Początek II wojny światowej Ralski spędził we Lwowie, będącym pod okupacją sowiecką. W styczniu 1940 roku przeniósł się do Krakowa. Podjął pracę w Krakowskiej Izbie Rolniczej, jednocześnie zaangażował się w działalność konspiracyjną Polskiego Państwa Podziemnego. W czasie okupacji hitlerowskiej stał na czele Wydziału Rolnego Okręgowej Delegatury Rządu w Krakowie. Za działalność konspiracyjną został aresztowany w 1944 roku i osadzony przez Niemców w obozie w Płaszowie. Po jego opuszczeniu kontynuował działalność konspiracyjną. W styczniu 1945 roku Leopold Okulicki rozwiązał Armię Krajową. Ralski związał się wtedy z organizacją "NIE", która w dużej mierze oparta była na strukturach AK. Na dalszym etapie działalności konspiracyjnej został zastępcą szefa, a potem szefem Brygad Wywiadowczych Obszaru

Południowego Zrzeszenia WiN. Równolegle podjął pracę naukową, w czerwcu 1945 roku po uzyskaniu habilitacji został docentem na Uniwersytecie Jagiellońskim. Rok później przeniósł się do Wrocławia, obejmując jako profesor nadzwyczajny Katedrę Fitopatologii i Ochrony Roślin na tamtejszym Uniwersytecie. W sierpniu 1946 roku Ralski został aresztowany. Podobnie jak Józef Ostafin został skazany na karę śmierci. Jednak decyzją prezydenta Bolesława Bieruta wyrok śmierci został zamieniony na karę dożywotniego więzienia. Eugeniusz Ralski wyszedł na wolność w maju 1956 roku.

Ruch Oporu Armii Krajowej

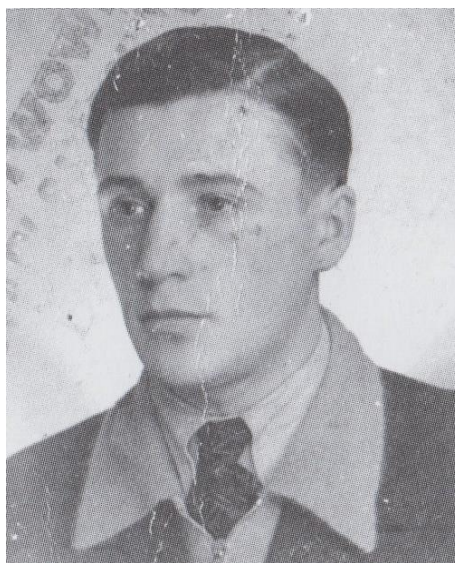
Kolejną organizacją antykomunistyczną działającą na terenie powiatu myślenickiego powiązaną ideowo ze Zrzeszeniem WiN był Ruch Oporu Armii Krajowej (ROAK). Za jej twórcę uznaje się Franciszka Mroza ps. „Żółw”. Ten były dowódca Oddziału Partyzanckiego AK „Żółw” sformował w czerwcu 1946 roku niewielki oddział partyzancki mający charakter samoobrony. Zrobił to na polecenie Juliusza Oczko, ps. „Rekin”, który w czasie wojny był oficerem Armii Krajowej Myślenickiego Obwodu „Murawa”, a po wkroczeniu Sowieców tworzył struktury WiN-u na terenie powiatu myślenickiego.

Zgrupowanie Franciszka Mroza, który w warunkach nowej konspiracji przyjął nowy pseudonim „Bóbr” liczyło nie więcej jak 30 partyzantów pochodzących ze wsi Skrzyńka w powiecie myślenickim (stamtąd pochodził także dowódca) i okolicznych miejscowości. Zastępcą dowódcy był Jan Łazęcki ps. „Azja”, „Michał”, „Staszek”. W skład oddziału wchodził głównie byli akowcy. Partyzanci ze zgrupowania ROAK byli dobrze uzbrojeni. Mieli kilka źródeł pozyskiwania uzbrojenia. Część broni pochodziła jeszcze z zasobów zgromadzonych z czasów okupacji hitlerowskiej. Pewną partię karabinów odkupiono od pochodzącego z Krakowa Zdzisława Lisika ps. „Mściciel”. Członkowie oddziału na co dzień starali się prowadzić normalne życie. Koncentracja partyzantów następowała przed akcjami, które planował i realizował „Bóbr”.

„Bóbr” blisko współpracował z partyzantami „Ognia”. Efektem tej współpracy było logistyczne zabezpieczenie akcji rozbicia więzienia św. Michała w Krakowie. Przeprowadziła ją tzw. Grupa Krakowska pod dowództwem Zdzisława Lisika ps. „Mściciel”. Nazwano tak 6 Kompanię Zgrupowania Partyzanckiego „Błyskawica”.

Jan Łazęcki ps. „Azja”, „Michał”
(Archiwum IPN)

Zdzisław Lisik vel Marian Zawadzki
ps. „Mściciel” (Archiwum IPN)

Komunistom dość szybko udało się rozbić zgrupowanie ROAK. Dzięki działaniom operacyjnym Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa w Myślenicach udało wprowadzić się do oddziału konfidenta. Dzięki uzyskanym w ten sposób informacjom w listopadzie 1946 roku funkcjonariusze UB dokonali aresztowań większości członków oddziału „Bobra”. Partyzantów poddano najpierw brutalnemu śledztwu. W dniach od 14 do 18 stycznia 1947 roku w myślenickim Kinie „Wisła” odbył się proces. Na ławie oskarżonych zasiadło 26 członków oddziału „Bobra”. 18 stycznia zapadł wyrok ogłoszony przez sędziów Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie. Sześciu członków ROAK zostało skazanych na karę śmierci. Osiemnastu sądzonych skazano na kary więzienia, zaś dwóch zostało uniewinnionych. Ostatecznie żadnego z zasądzonych wyroków śmierci nie wykonano. Zostały one zamienione na kary długoletniego więzienia. Myślenicki proces oraz surowe wyroki jakie w jego trakcie zapadły wobec konspiratorów z ROAK ujawniły bezwzględność, ale też i skuteczność stalinowskiego aparatu represji.

dr Andrzej Małyśa